

טיפים ללומדי הדף-היומי
פרשת 'כי-תצא' ג' עד ט' אלול תשס"ט
על פי הספר: "שיעורים בהגדות חז"ל"
של הרב חנוך גבהרד

מסכת בבא-בתרא מדף ב' עד דף ח'

אם כן, כל נפגע מעין-רעה הוא הרי הפוגע!
מדוע שלא יזדרז לאנשי המקצוע שישפכו לו קצת
עופרת אל תוך העין או על הלשון!
הרי זה ודאי יתקן את המפגע הכפול של העין!
היא לא תפגע, וכשלא תפגע היא לא תפגע

מסכת בבא בתרא דף ג/א
גדול יהיה כבוד הבית

'גדול' בבנין, 'גדול' בשנים?
"איתא להא ואיתא להא"
המקדש היה 'גדול' גם בבניין וגם בשנים.
אז מה המחלוקת? כל אחד מהחכמים יכול היה
לומר "גדול וגדול - בבנין ובשנים!"
המחלוקת היא מה עושה את הבית ל"גדול"?
ההיסטוריה או הבנאים?
כלומר: הקב"ה או אנחנו?

חכמים נוספים נתנו את דעתם להגדיר את המושג
"בית גדול" שהיה בירושלים, אחד אמר שהכוונה
לבתי תפילה, והשני אמר שהכוונה לבתי מדרש
(מגילה כז/א).

בית מדרש הוא "גדול" בזכות התורה הגדולה שבו,
זה נחשב כ"גדול" בשנים, כי לא אנו עושים אותו
לגדול אלא הקב"ה.

בית תפילה הוא "גדול" בזכות המתפללים
השופכים בו את ליבם, וזה נחשב כמו גדול בגובה
הבנין, כי אנו מרוממים אותו.

שם נסובה המחלוקת על שאר בתי ירושלים, אך על
בית המקדש קבעו החכמים "איתא להא ואיתא
להא", הוא גדול גם בזה וגם בזה.

לכן בית המקדש הוא גם מרכז לתורה וגם מרכז
לתפילה, עבודת הקרבנות היא כנגד התפילה,
ובגללה הוא נקרא: "בית תפילה" (ישעיהו נו/ז).
לשכת הסנהדרין בקרבת מקום הוא מרכז התורה.

את הקשר ההדוק שבין חכמי התורה היושבים
בסנהדרין בחצר בית המקדש, לבין עבודת ה'
שבבית המקדש, אנו כורכים במשפט אחד בתפלה,
ומבקשים: "שיבנה בית המקדש במהרה בימינו,
ותן חלקנו בתורתך".

זהו ה"גדול" הכפול של בית המקדש.

בבא בתרא דף ג/א

"גדול יהיה כבוד הבית"

בבית שני חסרו חמשה דברים עקרוניים שהיו בבית
ראשון (יומא כא/ב).

אם כן היכן גדלו וחיבותו?

מסכת בבא-בתרא דף ב/א

גויל וגזית הן אבני-מחצב טבעיות

לבניה היא יצירת-אנוש שגודלה חצי גויל או גזית.
אבן היא כפולה מלבניה ועומדת על מקומן של שתי
לבנים.

במדרש נאמר שבוני מגדל בבל עבדו בתפוקה
כפולה, על ידי אילוץ הפועלים וכן על ידי כשפים
(בראשית רבה לח/ח).

אכן נאמר: "ותהי להם הלבניה לאבן" (בראשית
יא/ג).

כיצד? הרי האבן כפולה מלבניה! אלא שזה לא היה
בדרך הטבע.

בזמן שאורך להניח לבניה הם הניחו אבן!
ריצה להכפיל תפוקה נראית בעיני התורה כרישעות
ולא כפיריון עבודה!

מסכת בבא בתרא ב/ב

**אסור לאדם לעמוד בשדה חברו העומדת
בקומתיה**

"עין רעה"

העין היא מקור לתשעים ותשעה אחוז מהצרות
(ב"מ קז/א).

בכל פינה אפילה נחבא מתפרנס מ"הוצאת עין
הרע".

בתעריף גבוה יותר הוא עושה זאת עם עופרת, או
עיני-עורב. בתעריף שתיים זה נעשה אחר בחצות-
לילה, בתוספת "שיר של פגעין", עם מניין, ליד
קברי צדיקים ועוד ועוד.

לכל המרפאים הללו יש פרנסה.

רבים משחרים לפתחם, חשש כבד מכרסם בליבם -
עין רעה פגעה בהם, הנפגעים מצליחים בקלות
"לדעת" על מה ולמה הם נפגעו, היכן
ה"מצליחות" הגדולה שלהם מנקרת-עינים, ו"מי
אינו מקנא ב".

אף חושבים על כיווני פוגעים אפשריים.

איש מכל אלה אינו בא אל "מוציא עין רעה"
שיתקן את העין שלו בעצמו, שהוא יפסיק לעשות
זאת לכל הסביבה.

מטפסים על גג הבית וסוקרים הסביבה, למצוא
מהיכן מגיעות העינים הרעות.

מי הוא הפוגע.
איש אינו חושב שהוא עצמו ממטרת עינים רבת-
עוצמה.

במפורש אומרים חז"ל: "תהא לוטא ולא תהא
לאטא", כלומר: "תהא מהמקוללים ולא
מהמקללים" (סנהדרין מח/ב).

קללה של אחרים לא תבוא, אבל קללתך - בוא
תבוא! לא על אלה שהתכוונת, אלא עליך בעצמך!

בפרט כשנאמר: "איאתא להא ואיתא להא", כלומר: הוא אמור להיות גדול מוחלט!

עם בניית בית המקדש השני הפסיקה הנבואה מישראל, ובמקביל החלה התקופה של "תורה שבעל פה", שהיא תשלוט עד ביאת גואל צדק וגם אחר-כך, על כן אמר הנביא: "גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון".

כתר התורה שבעל-פה הוא מוחלט.

דוגמא על עצמת התורה שבעל-פה, היא מה שעמד רבי יהושע על רגליו ואמר: "לא בשמים היא" (ב"מ נט/ב ובנפח"ח ג').

זהו כבודו המוחלט של בית המקדש ותקופתו אנו.

מסכת בבא בתרא דף ג/ב

הורדוס שמע בת-קול שקראה למרד

בת-קול כזו אינה מרעימה בשמים לאזני כל, אלא כדוגמת כל בנות-הקול, חרישית ונשמעת רק בלב היא מדברת ממוקד, הוא לבדו שומע.

בת-קול אינה הודעה שמיימית הבאה על ידי מגיד או מלאך טהור צח-כנפיים, אלא זו תחושה, הרגשה, אינטואיציה ודמיון (דירוג סוגי ה"בת-קול" ראה שיעורים בהגדות חז"ל על מגילה לב/א).

החכמים לא בארו כיצד התממשה בת-הקול.

אך בתקופה בה כיהן הורדוס היתה שינאת-חינם הגורמת להתפוררות.

ממילא לא קשה להצביע על דגמאות הממחישות את בת-הקול שגונבה לאזני הורדוס.

בזמן שנאת חינם פתוח ערוץ האפשרויות, אין בודקים את מקור המידע, אפילו דברים היוצאים מפי עבד חסר זהות, גורמים לצהלה במחנה האחד ומהומה במשנהו, הופכים את המידע, וגורמים צהלה שם ומבוכה באחר.

בזמן שינאת חינם כרויות האזנים לשמוע כל מידע שלילי, בלי לבדוק את מהימנותו.

כך עשה הורדוס עם הידיעה המעורפלת:

"עכשיו הזמן למרוד".

הוא ראה תככים בין שליטי הארמון, והבין שבקלות ניתן לספק נשק בידי שני הצדדים היריבים, ולדאוג להצלחת כל הצדדים הניצים.

בנקל אפשר להעביר מידע כוזב לשני היריבים, ולהוסיף שמן למדורה.

כעבד קל לו להתנגב למטבח ולהרעיל את המזון.

כל הצעה יכולה להיכנס בהגדרה "בת-קול", שהיתה גילוי הזדמנות להצליח במרד.

גם אם היה שומע זאת מאסטרולוגים ומשאר בעלי-דמיון, או ממציא גימטריה וראשי תיבות, גם אז

היה סבור שזו בת-קול מהשמים ומסתמך עליה (בן-יהוידע).

מסכת בבא בתרא דף ד/א

הורדוס סימא את בבא בן בוטא

הורדוס הכיר את גודל חכמתם של תלמידי החכמים, את עומק שקול דעתם, ואת המעלה שלימוד התורה מקנה להם.

בבית המדרש הם מתחנכים להגיון בלתי מתחשב בסוגויות נוצצות, דבר הנצרך ליועץ, שידע להסיר את הקליפות ולחדור אל הגרעין.

כמו כל הרשעים שבכל הדורות, רצה גם הורדוס לנצל את חכמת התורה לצרכיו הפרטיים, על כן הוא השאיר את בבא בן בוטא כיועץ.

כאיש תככים הוא רצה חכם נכה.

אם אין - נעשה!

הביא את בבא בן בוטא למצב תלתי לגמרי, כיצד? על ידי שהוא יהיה סומא, המתעוור בגיל מבוגר הופך להיות חסר-ישע

אי-אפשר לחדד בגיל כזה את החושים שימלאו את מקום החסר.

בארמון המלך הוא ימצא את כל מחסורו, ולא ירצה לברוח.

כשבבא בן בוטא לא ידע שהורדוס גרם לעורונו, הוא לא ישמור לו טינא.

הורדוס הרשע הקיף את ראשו של בבא בן בוטא בכתר יפה, כמו שטריימל העשוי משערות של יאלי, הספוגות בחומר הגורם לעורונו (ערוך יילי).

כך סימא את בבא בן בוטא, והעמיד פנים של נקי-כפים, שאינו עושה רע לאיש.

מי יודע כמה רעות נוספות הצליח העבד הזה להסתיר, שלא הגיעו לידיעתנו.

אם זו היתה רישעות מהעבר, די לשבץ לה פינה קטנה באיזושהי מסגרת היסטורית, אבל חז"ל אומרים: "אל תתודע לרשות" (אבות א/י).

כאן אנו רואים את שיטות העבודה שלהם, שאם חז"ל לא היו חושפים ברוח הקודש, גם את הפרט הקטן הזה לא היינו יודעים.

מסכת בבא בתרא דף ד/א

עוף השמים יוליך את הקול

פשוטו של מקרא מזהיר את המסתודדים, לפקוח עינים ולחשוש מכל עובר ושב, גם מהנראים תמימים כעוף השמים (ראה ברכות ח/ב): "אין יועצים אלא בשדה", רחוק מעיני בני אדם ומאזניהם).

"עוף השמים" היא הנשמה הפורחת.

"יוליך את הקול" להביאו לדין וחשבון אחר מאה ועשרים השנים (רש"י קהלת שם).

בקשר לגלוי סודות, מבואר בתרגום שם:

"עוף השמים", זה המלאך רזיאל, המכריז את ההחלטות.

"יוליך את הקול" זה אליהו הנביא הפורח ושומע את הדברים (תרגום קהלת שם).

זהו סוג "עוף" מכיר סודות, ואשרי הזוכה לפגוש אותו. אנו אומרים בזמירות של מוצאי שבת:

"אֲשֶׁרֵי מִי שְׁרָאָה פְּנֵי [אפילו רק] בְּחַלּוֹם. אֲשֶׁרֵי מִי שְׁנָתָה לֹא שְׁלוֹם וְהַחֲזִיר לֹא שְׁלוֹם".

אמר בבא בן בוטא להורדוס: עליך להוסיף קדוש ה', במקום החלל שנוצר, כי זה הדבר היחיד המכפר על חלול ה' (שערי-תשובה לרבינו יונה ד/ה).

כבייתה אורו של עולם, וגרמת לחושך רוחני, שהרי ללא התורה האלקית, מתהלכים בחשכה מוחלטת, מבלי לדעת מה האמת ומה נכון, ונאלצים להמציא ותאוריות ולמרבית הכאב אף לחשוב אותן כאמת.

חושך זה אין אפשרות להאיר ללא התורה, והוא עתיד להיות אפל וסמיך, עד שיצמח דור חדש של תלמידי חכמים. יש לך רק אפשרותך להכין רקע, דהינו: בניית בית המקדש ושפוצו.

בבא בתרא דף ד/א

לך ובנה את בית המקדש

בתקופה זו שלטה מלכות רומי בארץ ישראל, והיהודים נהנו מחופש חלקי = אוטונומיה.

הורדוס היה מושל-צבאי, בעל סמכויות מצומצמות.

כששמע מבבא בן בוטא הצעה לבנות את בית המקדש,

הוא הבין שדבר כה עקרוני, אי-אפשר לעשות ללא רשות מגבוה, על כן אמר: אני פוחד ממלכות רומי, ואיני יכול לתת אשור לדבר זה.

אמר לו בבא בן בוטא: יעצתי לבנות, ולא לשאול שאלות!

התחל לבנות בלי לבקש רשות.

הורדוס העמיד פני מושל, אבל היתה לו מנטליות של עבד, ולא היה לו די אומץ לעשות דברים בלי רשות.

בבא בן בוטא ראה את ההתלבטויות והבין זאת, על כן יעץ לו לחיות בתחושה ובאשליה של מבקש רשות.

הסבר לשליח לא למהר, אלא ללכת לאט, יילך שנה מירושלים לרומא, ישאר שנה ויחזור שנה. כדי שישוב לכאן אחר שלוש שנים.

עד יפו זה יומים הליכה רגלית ושלוש שעות ברכיבה על סוס מהיר. הפלגה בתנאי מזג אויר נוחים אורכת עד ארבעה ימים, ובתנאים קשים, לא יותר משבועיים.

השליח נצטוה ללכת שנה. להתעכב שנה ברומי, עד שיחליטו על הרכב ועדת חקירה שתבדוק, עוד ועדה שתמליץ וכדומה, ויחזור שנה. בנתיים יעבר די זמן כדי שתסתור את הבית הישן והרעוע, ותבנה במקומו בית חדש ומשוכלל.

ההצעה התקבלה על לבו של הורדוס, שסבור היה לקבל רשות, בגלל המנהג להעניק זכויות יתר לכל מלך חדש, בכדי שיצליח לבסס היטב את ממשלתו, ולכן סבור היה שלא יערימו בפניו קשיים.

אכן תוך שלוש שנים עמד בית מקדש מפואר על תילו.

אחר כך חזר השליח מרומי ובידו מכתב להורדוס, שזה תוכנו:

"אינך מלך אלא עבד!"

אל תגע בבית המקדש!

אם עדין לא סתרת - אל תסתור!

עוד "עוף" הוא המעשה בעצמו! כל פעלה הנעשית על פני האדמה, אינה הולכת לאבדון, אלא נותרת קיימת במרחבי העולם.

העינים המוגבלות שלנו אינן יכולות לראות השלכות דקות ועדינות, אך קיומן מותיר רושם שבאפנים שונים ניתן לראות, כגון ריחות, הכלב יכול ללכת בעקבותם.

עוד "עוף" מוליך קולות, הם העופות בעצמם! הלומדים להתבונן בצורה שבה פורסים העופות את כנפיהם, או כיוון מעופם, או הרוח הנושבת בכנפיהם וכל הכלול באסור הניחוש (דברים יח/ט). כלול בנאמר: "כי עוף השמים יוליך את הקול". יש סימנים על פי מעוף הצפור, שקולטת רשמים דקים שהחושם שלנו אינם מסוגלים להכיר בהם (רמב"ן דברים שם).

גם אנחנו בעצמנו הננו "עוף" המוליך את הקול.

ברגע של חוסר זהירות זולגים המון סודות מביכים מהפה (ראה שעורים בהגדות חז"ל על חגיגה טז/ב: "נשמנו של האדם מעידה בו").

מסכת בבא בתרא דף ד/א

תיקון להורדוס

הורדוס שאל: "מה התקנה שלי?"

מי אמר שכל דבר אפשר לתקן?

ישנם נזקים בלתי הפיכים, ככתוב: "מעוות לא יוכל לתקן" (קהלת א/טו).

"אין תקנה!"

"חטאים תרדף רעה" (משלי יג/כא)!

בבא בן בוטא לא אמר לו כך.

הוא לא התעסק בנקמנות ובהפחדות ולא היה לו רצון לייאש, מאידך הוא גם לא התעסק בעדוד וחנופה, כפי שנעשה לאגריפס, שאמרו לו "אחינו אתה" (סוטה מא/ב. רש"י דניאל יא/כז).

בכך רואים אנו שנכונה היתה הבחירה של הורדוס, להשאיר דווקא חכם בתורה, ולא באיזושהי חכמה אחרת, למרות שהתקופה היתה בזמן הערצה לחכמת יוון.

תלמידי החכמים הם באמת יעילים, ומנסים לענות תשובה נכונה לכל שאלה, בלי לחבר אותו לחישובים אישיים.

בבא בן בוטא בדק כיצד באמת אפשר לתקן, ולא כיצד לנצל את הרצון של הורדוס, למען איזושהו אינטרס עכשוי שלו או של מישהו מבני משפחתו ושאר בני ישראל.

תלמיד חכם הכפוף אך ורק לאמת, מצא שיש להורדוס אפשרות לתקן במעט, והציע למרות שזה לא תיקון מושלם, אלא מקסימלי.

מסכת בבא בתרא ד/א

אורו של עולם

הנוק שנעשה לעולם התורה ולומדיה נקרא "חלול השם" שבאמת אין לו כפרה (יומא פו/א).

קיימת דרך אחת ויחידה לתקן כזה מעוות - "תשובת המשקל".

השאר אותו בניין רעוע!
אם סתרת - אל תבנה!
השאר אותו תל-חרבות!

אם סתרת ובנית, ועל ידי כך חושב אתה לקבל מנוי מלכות, טעות בידך! הרי אתה עבד-רע, וכמו כל הטיפשים אחר שעושים מבקשים רשות. אנו צריכים להתבונן רגע.

הורדוס השאיר את בבא בן בוטא, כדי לעשותו ליועץ, ואכן נועץ בו, בבא בן בוטא אמר לו לבנות את בית המקדש בלי רשות.

אם היתה טיפת אמונת חכמים בלבו של הורדוס, הוא היה מציית ובונה, ואז הכל היה עובר בשלום.

אבל הורדוס חשב שגם הוא חכם, ואם הוא מקבל עצה, הוא חייב להביע את דעתו, להשאיר טביעת-אצבעות, להוסיף נופך אישי, להסתיג, להסביר ולהראות לרב שלא רק לומדי התורה חכמים.

תכליס. מה יצא לו? הממונים שלחו לו: "בבא בן בוטא צודק!" הוא לא אמר לך לשאול, אלא לבנות, כך צריך היית לעשות!

התחכמת! הפסדת!

אינך מלך, ולא בן מלך, אלא עבד!
אתה כזה עד עצם היום הזה.
השתחררת באופן בלתי חוקי.

איש לא הנפיק לך שטר שיחרור. במרשם התושבים אתה מסווג כעבד, ובתיק האישי שלך לא עדכנו את מעמדך כפי שאתה מצפה שיעשו.

זוהי רמת אזרחותך הרומאית, על פי החוק, כל רכושך שייך לחילי צבא רומי (ר"ח).

המכתב מגדיר את הורדוס כסבור שהוא 'רכא', כמו 'רד', מושג שהיה מקבל בזמנם להעניק למלך חדש, מלשון "ארך אפים" ו'ארכה' למעשיו, זה היה תואר שנוהגים היו להוסיף לכל מלך חדש בשנתו הראשונה, כלומר: "מאה ימי חסד", שכל מלך חדש זקוק להם, כדי "לנקות את האורוות" ולבסס את אנשיו בכל עמדות המפתח (ב"ב קסד/ב).

הורדוס טעה לחשב את עצמו כ'רכא' הזכאי ליד חפשיית מהרומאים, והם לא אישרו לו אותה, כי הוא אינו 'רכא' אלא עבד!

מסכת בבא בתרא דף ז/א החסיד בנה "בית-שער"

יחסידי עושה יותר ממה שמוטל עליו - לפני משורת הדין (הרמח"ל מקדיש פרקים אחדים במסילת-ישרים לבאר את החסידות).

החסיד ההוא זכה לראות פירות בעמלו, ואלהיו הנביא היה מדבר עימו. זו הוכחה שהאיש אכן חסיד-אמת.

לימים הוא בנה בית-שער, מאז לא הופיע אצלו אליהו הנביא, כי בית השער מונע מהעניים מלהכנס.

רק למי שיש מפתח יכול להכנס, ואיש אינו שומע את הדופקים על השער החיצון.

כיום "בית השער" הוא טכנולוגי, מעגלי תצפית ממיינים את הבאים, ומשאירים את העניים מחוץ לבית בלי לשמוע את צרכיהם.

כל אלה נכללים ב"בית שער", המגרש גם את העניים וגם את אליהו הנביא.

החסיד המשיך להמתין עד יום מותו לאלהיו הנביא, ורק אחר מותו נודע לו מדוע אליהו הדיר את רגליו מהבית.

הבה נערוך מאזן של רווח והפסד.

אם החסיד בנה חומה עם בית שער, הרי שהיה אמיד.

עניים רבים התדפקו על דלתות ביתו, והנה הסיבה ל"השקעה" נושאת הרווחים!

איש לא ביקש ממנו לבזבז את כל כספו בשביל העניים. הם באים לשפוך את הלב, למצוא אוזן קשבת, לקבל עידוד ופרוטות אחדות.

לא הרבה כסף הצליח החסיד לחסוך בזכות בית השער, מפני שהעניים שלא הצליחו לתפוס אותו בבית, לא אמרו נואש, ארבו לו בדרכו לבית הכנסת וחזרה, כשהלך אל החברותא, לשעורי התורה ושאר ההזדמנויות.

מסכת בבא בתרא דף ד/א

הנשק אצלך וספר היוחסין אצלנו

תרבות רומא - השפלה ובזוי

הרומאים הם בני אדום (רש"י בראשית כז/לט), עליהם אמר הנביא: "בזוי אתה מאד" (עובדיה א/ב).

ביזוי נותן את אותותיו בעובדה שהמבוזה מבזה, תכונה נפשית רדודה, להרגיש חשיבות על ידי בזוי אחרים, מעוגנת בכלל "כל הפוסל - במומו פוסל" (קידושין ע/ב).

לכן לא הסתפקו הרומאים במתן הוראות להורדוס, כי ברשעותם הם דיכאו מלב נתיניהם רגש של ערך עצמי, ובכל הזדמנות הם היו משפילים את משרתיהם.

האדון אומר למשרתו:

"הרעב מתחיל, הזדרז וקנה לחם משובח, בטרם יגמר כל האוכל בשוק!"

אם אין לחם לבן אלא רק שחור, חזור אלי ואני אומר לך לקנות לחם שחור. אם בנתיים הוא יאזל ויהיה רק לחם שעורים, חזור אלי ואומר לך לקנות לחם שעורים, אם עד שתחזור יגמר גם הלחם הזה, וישארו רק תפוחי-אדמה, חזור אלי ואני אומר לך לקנות תפוחי-אדמה. אם עד שתחזור גם זה לא יהיה, אומר לך לצאת ולחפש תפוחי-אדמה רקובים!

אין לך רשות להביע עצמאות (גיטין נ"א): "המשרת של מרתא בת בייתוסי".

מושלי רומא הזכירו להורדוס את יחוסו המעורער, וכתבו לו:

הנשק עליך, בו הרגת את בית אדוניך, ובכך חושב אתה לקבל עצמאות, ושאונו נמחק את זהותך ממרשם התושבים, לא ולא! ספר היוחסין שלך כאן ברומי, וכתוב בו שאתה עבד, אצל מי היית עבד, תמורת מה נמכרת לשרת בירושלים - עבד בבית מלכי החשמונאים.

העניינים גם סיפרו זה לזה היכן תופסים אותו וכיצד, דרייבורים התחלקו בשליש על עזרתם במרדף אחריו.

הרי שמאזן כספי הצדקה שלו נותר כמו שהיה. הוא אפילו לא הצליח לחסוך את מחיר בית-השער.

מה הוא הפסיד?

כמה מוכן אדם אמיד ושפוי לשלם כדי לפגש את אליהו הנביא.

הנה ה"רווחים" של האינטרקום, המצלמה והמעגל הסגור!

מסכת בבא בתרא דף ז/ב

אני חומה זו תורה

חומה מגינה מפני פולשים, שודדים, גנבים, חיות רעות וכדומה.

גם התורה מגינה מפני "פולשים", במישור האישי והציבורי.

בגלל חוקיה הקובעים את הצורה הנכונה של חיי הפרט והחברה, וגם בגלל מעלותיה הרוחניות של התורה, שזכות הלמוד בה וקיום מצוותיה, היא החומה השומרת על האדם ועל העם מכל פגע רע, כפי שהבטיח הקב"ה פעמים רבות בתורה ובנביאים, שאם נקיים את מצוות התורה, יבוא לנו שפע של ברכה בכל המישורים.

על הקביעה שהתורה קובעת חיי חברה מתוקנים, יש לשאל: הלא כל חברה קובעת לעצמה חוקים, בכל ועד-בית ישנם "עשרת הדברות", לכל דיירי שכונה יש "קוים אדמים", ומה הוא חוסן החומה של התורה?

קיים הבדל מהותי בין חוקי התורה לבין כל החוקים הקיימים בעולם.

כל החוקים הם חברתיים, בני אדם קבעו אותם לתועלת הסביבה, והתארגנו לחקוק אותם באופן מחיב, ואכן צריכים אנו לקיים אותם ולשמור עליהם, כפי שאמרו חז"ל: "דינא דמלכותא - דינא" (נדרים כח/א. גיטין ב/ב).

מי שיטען שאין חוק זה או אחר מקובלים עליו, החברה אמנם קבעה סדרי אכיפה לחייב את היחיד לציית לחוק, אך איש לא יוכל לטעון שהמתמרד אינו צודק, כי אם בני אדם המציאו את החוק, מותר לכל אחד לחושב אחרת ממציא החוק, אלא שאם המתנגד אינו די חזק, לא כדאי לו להמרות בפרהסיא את המופקדים על בצונו.

שונים מכך חוקי התורה.

הם אלקיים!

מותר לנו לטעון על חוק זה ואחר שאין הם מבינים אותו, אך איש אינו יכול להעז פנים ולומר שהחוק אינו מקובל עליו.

זו היא החומה הבצורה והאיתנה של חוקי תורת ה', שהם ישארו תקפים וקיימים לעד ולעולמי עולמים.

זה עדין אינו הכל, בהבדל זה שבין חוקי התורה לבין חוקי החברה, נעוץ עומק מדהים: אם כל החוקים בעולם הם חברתיים, מטבע הדברים הם חייבים להשתנות בהתאם לתפיסת עולם האנושית שמשנתה ומתעדכנת, על כן כאשר הרבה אנשים

עוברים הרבה פעמים על החוק, לא נותר לשופטים אלא לבטל אותו.

ממילא במערכת חוקים אנושיים מצטייר העבריין כגיבור, שקידם את האנושות לקראת החוקים החדשים והמעודכנים.

העקרון פשוט ונראה על כל צעד ושעל.

כדוגמא ניתן להצביע על מקרה שהיה באמריקה לפני כמה עשרות שנים, כאשר עדיין היה אסור לייבא משקאות חריפים ולא לסחור בהם.

חוק שגרם לשוק שחור כה פורח, עד ששומרי החוק הבינו שעדיף לאשר סחורה זו, לגבות עליה מיסים ולפקח עליה, מאשר לראות את אזלת יד החוק ואת פריחת השוק השחור.

הסבר השליטים היה: "העם התקדם".

עד כאן הכל ברור, אך בנושא זה היתה התפתחות:

עבריין שישב מאחורי סורג ובריח כשנתפס בהברחה אסורה זו, פנה אל השלטונות ואמר: "אני גרמתי לקדומכם, בחסות החשכה ולפעמים אפילו בחירוף נפש עשיתי זאת, על כן דורש אני עתה, לא רק את שחרורי, אלא פרס ותעודות הוקרה".

אין זה משנה כיצד הגיבו שם על בקשתו.

עובדה זו שופכת אור על גישתם של בני האדם לחוקים שהם עצמם קבעו.

קביעתם היתה לטובת הציבור, והשוניים גם הם נעשים למען הציבור, וכשהציבור משתנה, חייב גם החוק להשתנות.

אז יהפוך הפושע להיות גיבור.

כך הוא גם בחילופי גברא בשלטון, שמוציאים את כל האסירים הפוליטיים הנמקים בכלא, ומושיבים אותם בשלחן הנשיאות.

ממילא חברה מדורדרת אינה צריכה להשתפר.

כל המדורדרים ממתנינים להמון בתחתית הערכים המסולפים.

בתורה זה לא כך!

בחוקי התורה לא משתנה דבר לעולם!

גם אם הרבה מאד אנשים יעברו על החוק הרבה מאד פעמים, חוקי התורה לא ישתנו ולא יתעדכנו.

חוקי התורה האלקיים הם נצחיים כעמוד פלדה איתן שלא יזוז לעולם. החברה יכולה להתדרדר עוד ועוד, אך החוק לא יסוג אלא ימשיך להמתין להתאוששותה.

חומה זו היא התורה הנצחית, המחלטת והאלקית. חוק זה נקבע בלשון נחרצת מאד: אמר הקב"ה לתורה: "יתבטלו אלף שלמה המלך וכיוצא בו, וקצה של אות ממך לא יתבטל" (שמו"ר ו/א).

מסכת בבא בתרא דף ח/א

עמי ארצות אל יכנסו

רבי הכריז כניסה חפשית לאוצרותיו, והעמיד תנאי אחד: "עמי הארץ - אל יכנסו".

אדישותם היא הסיבה לבצורת, והעובדה שהם אינם משכילים לקשר בין התוצאות בשטח לבין רצונה של ההשגחה העליונה, וממשיכים להתנהג כאילו לא אירע דבר, זה מגביר את מדת הדין עוד ועוד (רמב"ם תענית א/ג).

עמי הארצות צריכים לחוש בבצורת ולסבול ממנה, כדי להתערור לשוב אל ה'.

אם במקום להתפלל להפסקת הרעב, הם יעמדו בתור חלוקת המזון, דבר זה לא רק שלא יעורר אותם להשתפר, אלא יהפוך אותם לעצלנים ותלותיים, במקום לצאת למלאכתם השכם עם שחר, הם יטיילו בנחת לתחנות חלוקת המזון.

הם אינם מחונכים לשאת בעול, והמצליח לארגן מנת מזון, מפנה עורף, אומר: "שלום עלי נפשי", ואינו מתחלק עם רעב שלא הצליח לקבל.

לפרנס אותם בעתות רעב, יעשה אותם ליותר אדישים ומחוספסים.

לתת לעמי הארץ מה שלא מגיע להם, נחשב כהפרעה לקב"ה בתכניותיו.

אבל תלמידי חכמים ערים לנעשה סביב, מפנימים את צער הסביבה ודואגים לכל מי שהרעב פוגע בו.

אפשר לספק להם תנאי מחיה, והם יקיימו "הלוא פרס לרעב לחמך" (ישעיהו נח/ז).

כל אחד יזמין את שכנו הרעב, ידאג לאלה שחרפת רעב מרחפת עליהם, ויחלק איתם את מנת המזון הדלה שהצליח לקבל מהמחסן.

כשמטרת הבצורת היא לעורר, לא תועיל פתיחת אוצרות בלתי מבוקרת, כי העונש המגיע לעמי-הארצות בוא יבוא, אם לא על ידי צער זה, אזי על ידי צער אחר, שעוצמתו לא תיפול מצער הבצורת. על כן עדיף להשאיר אותם בצער הנוכחי, שיעצור עונש אחר, קשה יותר, ויאלץ את האדישים לשבת ליד שלחן האוכל של תלמידי חכמים, וזה יאלץ אותם גם להטות אוזן לנושאים, שאם לא הרעב, לא היה להם סיכוי לשמוע.

כגון את הדרשה הזו בעצמה!

מסכת בבא בתרא דף ח/א

פרנסני ככלב וכעורב

יונתן בן עמרם עקף את שומרי הפתח ונכנס.

עתה הוא נצב מול רבי, שחלוקת המזון היתה בפקוחו האישי, ואמר לו:

"רבי, פרנסני ככלב, פרנסני כעורב" - הפחותים שבבעלי החיים (מהר"ל). למרות כן הקב"ה - רחמיו על כל מעשיו, דואג לכלכלתם, כפי שאומרים חז"ל: "ראה הקב"ה שמזונותיו של הכלב מעטים, על כן השהה את מזונו במעיו שלושה ימים (שבת קנה/ב).

על העורב נאמר: "נותן לבהמה לחמה, לבני עורב אשר יקראו" (תהילים קמז/ט). הם קוראים אל ה', כי הם בוקעים מהביצה לבנים, והוריהם אינם מכירים בהם כילדיהם ונוטשים אותם.

בעקבות קריאתם אל הקב"ה, מזמן להם הקב"ה זבובים, יתושים ותולעים בתוך הקן, שבאים על צואתם ועל צואת הוריהם הפזורה סביב מתקופת הדגירה, מצואה רוחשת חיים זו נזונים הגוזלים (כתובות מט/ב).

מבקש המזון הציג את הסיבה שבגללה הוא מבקש מזון - עורב וכלב, גם הם עמי-ארצות, ואין להם זכויות, ובכל זאת זכאים למזון.

טיעון זה אינו עושה את המבקש לתלמיד חכם, למרות שהוא מציג סיבות המעוגנות בחז"ל, הוא לא הציג אותן מתוך התורה, אלא כזאולוג המכיר את חקי הטבע, ויודע שמערכת העכול של הכלב היא איטית, ודי לו בסעודה, אחת לשלשה ימים, ומבין שזה חסד ה'. הוא גם יודע שגוזלי העורב מוזנחים ימים אחדים, ובכל זאת ממשיכים לגדול ולהתפתח, וגם כאן אומרים לו חושיו הישרים שזה חסד ה'. ידיעות אלה מוכיחות שיש לו שכל ישר, אך אינן עושות אותו לתלמיד חכם.

אבל סוף סוף הוא דיבר ישר הגיוני ומשכנע, ואמר פשוט: ישנם אנשים שלשם שעשוע מגדלים בבתים עורבים וכלבים, המקבלים שפע מזון משובח - "דאייט-דוגלי", מבקש אף אני להמנות עליהם!

לרבי בעצמו היו עורבים וכלבים בחצר, הבין היטב שאותו רעב מתכון אליו, ואומר שהוא אינו גרוע מהכלב והעורב בחצר של רבי. לכן הסכים מיד עם הבקשה, ופרנסו, במטרה לעצור אותו אחר כך בצד, ולהסביר לו שהכלבים שומרים והעורבים מסלקים שיירי מאכל, וממילא מוזמן גם אתה לחצר שלי, ונחפש איזה תפקיד אפשר להטיל עליך, בהתאם לכושר ולכשרון, ותקבל את מנת המזון שלך ממטבח העובדים.

רבי לא הזדרז לרדוף אחריו כדי לעצור אותו, שהרי הוא סבור היה שהמבקש הנו עם הארץ, וממילא אינו חדור הכרה לערך הזמן ולחומרת בטול תורה.

המושג "חבל על הזמן" הינו מהם והלאה. לכן ודאי הוא יטייל סביב, יבדוק את הנכנסים והיוצאים, יעמוד שעה ארוכה להסתכל בצוות הפועלים הנושאים מזון, פותחים שקי תבואה, ושאר הבלים שעמי-ארצות מבלים סביבם שעות ארוכות. לכן סיים רבי לקבל את תור מבקשי המזון, ואחר כך התפנה לחפש את המבקש להיות כעורב וככלב, אבל הרי באמת היה זה תלמיד חכם, שצרר את מזונו על כתפיו ואץ רץ לדרכו, להביא את האוכל לביתו, ולשוב לספסל הלימודים, וממילא לאחר שהמבקש קבל את מזונו, ויצא, לא הספיק רבי לומר לו מאומה (העמק דבר בראשית ח/ז, מובא בחידושי הגאונים על הגליון).

העובדה שהמבקש האלמוני לא נמצא, עוררה בלב רבי מחשבה שניה על זהותו, בירר ונדע לו שאכן זה תלמיד חכם.

כלומר: אין יוצאים מהכלל!

"חבל על הזמן" זו תכונה של בני תורה בלבד!

כשמוצאים עם-הארץ אחד כזה, צריך לבדוק היטב, והנה הפתעה - הוא רק עושה את עצמו עם-הארץ.

מסכת בבא בתרא דף ח/א

אוי לי שנתתי לפתי לעם הארץ

רבי, סבור היה שעם הארץ הצליח לקבל ממנו מנת מזון, ולהמלט מבלי לבצע כל תפקיד בתמורה, הצטער על מנת המזון שיכולה היתה להיות לתלמידי חכמים ההוגים בתורה, ועתה נצטרך לצמצם את מנותיהם, בגלל טעות מצערת.

כך אמר: "אוי לי שנתתי לפתי לעם הארץ".

רבי אינו נמנה על הטועים הכרוניים המצטערים לאחר מעשה. הוא היה מחושב ומתוכנן, לא יכול

בליל הסדר אנו מצביעים על לחם העוני שאכלו אבותינו במצרים, ואומרים: "כל רעב ממנו יאכל". בלי יוצא מהכלל!

היכן עמי-הארצות?

העיסה החבוטה והמצומקת של אבותינו במצרים, היתה ראויה לעורב ולכלב, לכוז סעודה יכולים גם עמי-ארצות להצטרף. לכן מזמינים את כולם ללא יוצא מהכלל (עיון יעקב).

מסכת בבא בתרא דף ח/א

ההוא כובס

נותר רק הכובס, המכונה על שם מלאכתו.

הוא יודע לנקות מצבים כפי שהכובס מנקה בגדים, ומשכיל להסיר כתמים חברתיים בדיוק כפי שמשכיל הכובס לעשות כן בבגד.

הכובס היה בעל-תשובה (חידושי אגדות למהר"ל על ב"מ עמ' ל"א).

היה נוהג לעודד, וחתם לעצמו את תאר הכבוד "ההוא כובס" (מופיע פעמים אחדות בתלמוד. בחירת מקצוע ע"פ האופי - חוה"ל שער הבטחון ג/ד).

דוקא על כובס הטילה ההשגחה העליונה את התפקיד, להביא לידיעת בני הדורות הבאים את הזכויות של בני הישיבה, כי אופיו של הכובס הוא מי שמכיר את סוגי הכתמים, ויודע להתמודד עם כל אחד מהם בהתאם לסוג הבד ולאופי הבעיה, להחליק ולגהץ כל משקע, ולהשיב את הבד לקדמותו, בלי לפגע בטיבו ובצבעו.

זאת צריך לדעת מי שמוטל עליו "לכבס" בעיה חברתית, עליו להכיר את הרקע הצח שהיה לפני הבעיה, להבין את הבעיה כדי להסיר אותה, ולמצוא דרך מתאימה להחזיר את המצב לקדמותו. לא כפי שירצה לעשות מי שאינו "כובס" - יקח מספרים לגזור את הכתם, לא ולא! אסור להשאיר משקעים שליליים בחברה, צריך להוביל אותה לשלמות ולאחווה, באותו מצב שהם היו בטרם התגלה הכתם.

ספרי הקבלה משוים את "הוא כובס" למי שבא לתקן את חטאו של לבן הארמי (גילגולי נשמות לרמ"ע מפאנו אות כ').

כיצד יעשה זאת? לא על ידי עקירת האופי הבסיסי של לבן, אלא על ידי הטיית כישורי הערמה לאפיקים חיוביים וטהורים.

עליו מרומז: "כולו הפך לבן - טהור" (שם).

היה להכשל בנתינת מזון סתמית, ולהצטער אחר שהקבצן הולך, כי אם זו מצוה, אסור להצטער עליה, ואם זו אינה מצוה, מראש אסור להכשל ולבזבז מזון יקר ונדיר.

אלא שמבקש המזון הזדרז להעלם, בטרם הספיק רבי להציע לו אמצעי תשלום נאותים, שיזכו אותו להמנות בין מקבלי הקצבאות, והצטער שלא הצליח לתפוס אותו כדי לסכם איתו על עשיית מלאכה בתמורת המזון (העמק דבר בראשית ח/ז).

גם אם רבי לא תכנן להטיל עליו תפקיד כלשהו, כי הוא אינו זכאי לקיצבה, ולא צריך לתת לו ולא להמציא עבורו משרה, כי אם הוא אינו הגון, הוא אינו זכאי! ואם הוא אינו זכאי, אסור לתת לו!

כי הטיעון שלו אינו נכון!

העורבים והכלבים אינם סיבה לבצורת, בעוד שעמי ארצות הם כן סיבה לכך!

בכל זאת, אחר שהוא הצליח לעבור את מחסום השמירה, וניצב פנים אל פנים מול מחלק המזון, משתנים החוקים, עכשיו אסור להיות אכזרי, אסור למחלק המזון לבייש את הנדחף ואסור לו להשיב את פניו ריקם, אלא רק ללמוד להבא להדק את הפיקוח שכאלה מאורעות לא יישנו (בינה לעיתים ב/ד).

אכן הצער של רבי הוביל אותו להדק את השמירה ולחזק את הפקוח על הנכנסים.

בכל זאת אם היה נדחק עוד מישוהו, גם את פניו לא היו משיבים ריקם, וגם אחר שהוא היה יוצא, היה רבי מצטער, כי צערו זה אינו דומה לצערם של הטיפשים העושים טעויות ואחר כך מצטערים עליהן.

בלב רבי אחז צער של חכמים הבודקים כיצד אירע כשל השמירה.

סיבה נוספת היתה לרבי להצטער.

העני ביקש: "פרנסני כעורב וככלב", והרי להם משליכים שירי מזון, ואילו רבי התבטא במפורש: "אוי לי שנתתי פתי לעם הארץ", את הלחם הראוי ללומדי התורה הוא קיבל. אמנם לרבי לא היתה אפשרות אחרת, כי במחסני המזון לא היה פח אשפה לשיירי מאכל, כפי שיש מאחורי חדר האוכל, לכן נאלץ לתת לו מנת מזון ארוזה ומוכנה, אבל הצטער והתכוון לפעם הבאה, שאת המזון שאינו כל כך משובח, לא ישליכו לאשפה, אלא יארוזו במנות מיוחדות לנדחפים שאינם זכאים, שבכל זאת אפשר להשביע בהם את הנפש. כי אוכל גרוע מתאים לאנשים גרועים, וגם למי שלא מגיע לו מזון, רשאי לקבל כאלה מאכלים!

נושאים אלה על פי סדרת הדף היומי

נלקחו מתוך סדרת הספרים: "שיעורים בהגדות חז"ל"

על פי סדר הספר "עין-יעקב"

תשעה-עשר חלקים.

אפשר להשיג אצל:

משפחת גבהרד

רח' משך-חכמה 35

מודיעין עילית. מיקוד 71919

טלפון 08 - 97-44-666

מבצע על כל הסדרה: משלוח עד הבית!
"המשלוח עלינו"

לזיכוי הרבים מצוה להפיץ דף זה, כהקדמה לשבוע של הדף היומי העולמי

לתגובות: gebhard@neto.bezeqint.net

שעורים בהגדות חז"ל

550 שנים
18 כרכים

מהדורה קלאסית
בכריכה יפה עם ציפוי למינציה
כולל הובלה 2 ספרי השבח החדשים

700
18 כרכים

מהדורת חתנים מכוארת
בכריכה דמוי עור יפה, חזקה ונוחה
כולל הובלה 2 ספרי השבח החדשים

2 ספרי השבח החדשים
החבילות

ד"ר. יום.